

Grecja - ciekawostki i nie tylko

Hellada (gr. *Elláda* – ogólna nazwa starożytnej Grecji. Pierwotnie tą nazwą określano ziemię na południu Tesalii, zamieszkaną przez plemię Hellenów. Mianem Hellenów zaczęto określać w czasach pohomeryckich wszystkich Greków, a Helladą zasiedlaną przez nich ziemię.

Określenie helleński bywa czasem stosowane w języku polskim także w odniesieniu do Grecji nowożytnej. W odniesieniu do współczesnej Grecji w języku polskim stosowana była dawniej także nazwa *Hellas*.

W języku nowogreckim nazwa *Elláda* odnosi się głównie do współczesnego państwa greckiego. Dla odróżnienia czasów starożytnych w nowogreckim używa się określenia *Archea Ellada* – „starożytna Grecja”. Przymiotnik „helleński” i określenie „hellenizm” w znaczeniach nowożytnych mogą być jednak też stosowane dla opisu zjawisk związanych z grecką kulturą, tradycją lub narodowością, mimo braku ich związku z grecką państwowością lub historycznie greckim obszarem geograficznym.

► Wyspy greckie

	Nazwa	Powierzchnia (km ²)	Długość linii brzegowej (km)	Archipelag
1.	Kreta	8 331	1 066	Kreta
2.	Euboia	3 670	804	Sporady Północne
3.	Lesbos	1 635	320	Północna Egeis
4.	Rodos	1 398	220	Dodekanez
5.	Chios	842	213	Północna Egeis
6.	Kefalonia	688	251	Wyspy Jońskie
7.	Korfu	592	217	Wyspy Jońskie
8.	Samos	475	159	Północna Egeis
9.	Limnos	476	260	Północna Egeis
10.	Naxos	430	148	Cyklady

Hymn Grecji

- ▶ **Imnos is tin Eleftherian** (tłum. Hymn do wolności) - hymn Grecji, a także od roku 1966 hymn Cypru (tylko muzyka).
- ▶ W Grecji jako hymn państwowy został zatwierdzony przez króla Jerzego I w 1864 roku. Księga rekordów Guinnessa wymienia go jako najdłuższy hymn (158 zwrotek). Autorem poematu „Imnos is tin Eleftherian” jest grecki poeta patriotyczny Dionisos Solomos, dla którego inspiracją do napisania utworu była walka narodu greckiego w rewolucji 1821 roku. Hymn opiewa męstwo bojowników greckich, opisuje ich cierpienia i poświęcenie, potępia politykę mocarstw wobec Grecji.
- ▶ Hymn został napisany w maju 1823 r. W 1828 r. znany muzyk Nikolaos Mentzaros i przyjaciel Solomosa skomponował melodię do jego tekstu. Utwór stał się popularny i zyskał uznanie w całej Grecji. Król Grecji Otton I nagroził obu autorów, ale nie zatwierdził go jako hymn.
- ▶ W 1861 r. muzyk zmienił rytm i w marcu 1864, został zatwierdzony jako hymn państwowy. Pierwsze dwadzieścia cztery zwrotki zostały zatwierdzone, ale pierwsze dwie zwrotki są używane jako hymn, towarzyszą podnoszeniu i opuszczaniu flagi i są śpiewane na oficjalnych uroczystościach. Melodię pieśni wyróżnia nietypowe metrum sześciomiarowe, wywodzące się z ludowego tańca Tsamiko.

Hymn do Wolności

(pierwsze 3 zwrotki)

Rozpoznaję Cię po cięciu
szabli budzącym respekt, podziw (przerażenie)
Rozpoznaję Cię po spojrzeniu
Co z przemożną mocą mierzy Ziemię

Ze świętych (czcigodnych) kości (dawnych) Hellenów zrodzona
I jak dawniej pełna męstwa,
Witaj! O witaj nam Wolności! -
(Bądź pozdrowiona, Wolności!)

W ukryciu, pełna goryczy i wstydu
Tęskniłaś jednych ust, które powiedzą Ci
Wracaj do nas! Bądź znów z nami!

Flaga grecka

Flaga Grecji jest prostokątem podzielonym na dziewięć ułożonych na przemian poziomych pasów: pięć niebieskich i cztery białe. W kantonie znajduje się biały krzyż na niebieskim tle.

Użyte kolory reprezentują przywiązanie Greków do wiary prawosławnej. Krzyż jest symbolem mądrości Boga i wolności, natomiast dziewięć biało-niebieskich pasów odnosi się do dziewięciu sylab z powstańczego motta *Eleuthería é Thánatos* (*Wolność albo Śmierć*).

Podział administracyjny Grecji - od 1 stycznia 2011 jest podzielona na jednostki administracyjne trzech poziomów: **7 administracji zdecentralizowanych** (apokendromeni diikisi), które dzielą się na **13 regionów** (periferia), w skład których wchodzi **332 gminy** (dimos).

Taki podział administracyjny został wprowadzony na podstawie tzw. Programu Kalikrates, zastępującego obowiązujący w latach 1997-2010 podział na: 13 regionów, 54 nomosów (prefektur) i 1034 gminy.

Dodatkowo gminy grupowane są w jednostki regionalne, których utworzono 74; nie mają one jednak statusu jednostek administracyjnych. W języku formalnym, terytoria dawnych nomosów określane są teraz jako "nomarchiako diamerisma". W praktyce, wobec tych obszarów, także oficjalnie adresowo, w dalszym ciągu używane bywa słowo "nomos" i tworzone od niego formy przymiotników¹

Administracja	Region	Stolica
Attyka	Attyka (66 gmin)	Ateny
Epir-Macedonia Zachodnia	Epir (18 gmin)	Janina
	Macedonia Zachodnia (12 gmin)	Kozani
Kreta	Kreta (24 gminy)	Heraklion
Macedonia-Tracja	Macedonia Środkowa (38 gmin)	Saloniki
	Macedonia Wschodnia i Tracja (22 gminy)	Komotini
Peloponez, Grecja Zachodnia i Wyspy Jońskie	Peloponez (26 gmin)	Tripolis
	Grecja Zachodnia (19 gmin)	Patra
	Wyspy Jońskie (7 gmin)	Kerkira
Tesalia-Grecja Środkowa	Tesalia (25 gmin)	Larisa
	Grecja Środkowa (25 gmin)	Lamia
Wyspy Egejskie	Wyspy Egejskie Południowe (34 gmin)	Ermupolis
	Wyspy Egejskie Północne (9 gmin)	Mitilini

- ▶ **Region Peloponez** - jeden z 13 regionów administracyjnych położony na pd. Obejmuje swoim obszarem zasadniczą część półwyspu . Region graniczy od zachodu z regionem Grecja Zachodnia, od północy przez wody zatok z regionem Grecja Środkowa od wschodu z regionem Attyka. Od południa ograniczony jest Morzem Jońskim i M. Egejskim. Stolicą regionu jest Tripoli.
- ▶ Region Peloponez podzielony jest na 26 gmin (domosów), zgrupowanych w 5 jednostek regionalnych:
- ▶ Jednostko regionalna Argolida ze stolicą w Nauplionie,
- ▶ Jednostka regionalna Arkadia ze stolicą w Tripoli ,
- ▶ Jednostka regionalna Koryntia ze stolicą w Koryncie,
- ▶ Jednostka regiona Laokonia ze stolicą w Sparcie,
- ▶ Mesenia ze stolicą w Kalamacie.

- ▶ Pierwszym człowiekiem zamieszkującym **Arkadię** był zrodzony z ziemi Pelazgos, według innej wersji mitu syn Zeusa i Niobe. Syn Pelazgosa, Likaon miał z wieloma żonami 50 synów i córkę Kallisto. Za podanie Zeusowi do zjedzenia ludzkiego mięsa, Likaon i jego synowie, zostali zabici lub przemienieni w wilki, a na tronie Arkadii zasiadł syn Zeusa i Kallisto, Arkas. Arkas nauczył swój lud uprawy zboża, wypieku chleba i przędzenia wełny. Swoje królestwo podzielił między trzech synów.
- ▶ W starożytności był to wyizolowany obszar pozostający pod wpływami Sparty. Około 370 r. p.n.e. tebański wódz Epaminondas założył Megalipolis, a miasta Arkadii utworzyły Związek Arkadyjski. Megalopolis stawiało opór Sparcie i przystąpiło do Związku Achajskiego.
- ▶ Następnie Arkadia została włączona do prowincji rzymskiej Achaja. Wówczas kraina znacznie podupadła i straciła walory rolnicze, co doprowadziło do znacznego spadku liczby ludności.
- ▶ W kolejnych wiekach los Arkadii był ściśle związany z historią Peloponezu - stawała się ona własnością kolejno Bizantyjczyków, Wenecjan, Turków. W XIX w. stała się częścią Grecji.
- ▶ W renesansie Arkadia była uważana za krainę wiecznego szczęścia - ziemski raj, symbol wyidealizowanej krainy spokoju, ładu, sielankowej, wiecznej szczęśliwości i beztrioski.

Religia w Grecji

- ▶ Grecki Kościół Prawosławny do którego należy zdecydowana większość ludności Grecji i który jest uznany przez konstytucję jako religia państwowa. Członkowie kościoła stanowią od 95% do 98% populacji (ok. 10 mln).
- ▶ Niedziela jest dniem odpoczynku i nawet w sezonie turystycznym, w popularnych rejonach sklepy i usługi nie działają. Kursują wprawdzie statki pomiędzy wyspami, ale po dotarciu do celu wycieczki może się okazać, że wszystko jest zamknięte.

Najważniejszym świętem, jest Wielkanoc. 15 sierpnia w Dni Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny obchodzone jest panigiri, wówczas Grecy z całego kraju pielgrzymują na Tinos w archipelagu Cyklad, by oddać hołd cudownej ikonie. Najbarwniej to święto jest celebrowane w miasteczku Olimbos na wyspie Karpathos, gdzie się świętuje je przez kilka dni; kobiety zakładają tradycyjne, robiące duże wrażenie na turystach suknie.

Kollivo, ugotowane na słodko ziarna pszenicy ozimej, przygotowuje się jako ofiarę dla zmarłych, mającą podkreślić ich obecność we wspólnocie religijnej. Przyrządza się ją m. in. na Święto Zmarłych. W przygotowaniu potrawy bierze udział cała rodzina, każdy osobno sypie na talerz garść pszenicy, czyniąc nią znak krzyża i prosi Boga o przebaczenia grzechów zmarłym z rodziny. Następnie kobiety zanoszą potrawę do cerkwi, by poświęcił ją pop. Resztki Kollivo rozdaje się przechodniom, również turystom.

Wielkanoc

W połączeniu z Wielkanocą ruchome święto kościelne **zwane Czystym Poniedziałkiem** ("Kathara Devtera") poprzedza początek postu przedwielkanocnego na 40 dni przed Wielkanocą. Po niej następuje **święto "Ducha Świętego"**, 40 dni po Wielkanocy. Do obliczania prawosławnej Wielkanocy używa się **kalendacza juliańskiego**, dlatego odbywa się ona zwykle w innym terminie niż w krajach o tradycji katolickiej. Istnieją dwa tygodnie ferii wielkanocnych (tydzień przed Wielkanocą i tydzień po), które podobnie jak Wielkanoc nie mają stałej daty.

Dla Greków tydzień wielkanocny rozpoczyna się w **sobotę przed Niedzielą Palmową**, kiedy to według tradycji Jezus Chrystus wskrzesił swojego przyjaciela św. Łazarza. Z tej okazji piecze się tzw. lazari, śpiewa kolędy i dokonuje się wskrzeszenia Łazarza.

Od **Niedzieli Palmowej**, kiedy upamiętnia się wjazd Chrystusa do Jerozolimy (w ten jeden dzień dozwolone jest spożywanie ryb), aż do **Białej Soboty trwa** symboliczna żałoba za ostatni tydzień życia Chrystusa na ziemi.

Dla prawosławnych ważnym dniem Wielkiego Tygodnia jest **Czerwony Czwartek** (w odróżnieniu od naszego Wielkiego **Czwartku**), kiedy to jajka maluje się na czerwono. Jajka te mają różne zastosowanie: przynosi się je do kościoła do pobłogosławienia, jedno stawia się przed ikoną domową, a inne umieszcza się w odpowiedniku naszego mazana, który ma dziurę w środku.

Wielki Piątek to najsurowszy post, bo według legendy Chrystus został ukrzyżowany i zdjęty z krzyża. Od rana do nocy w kościołach odbywają się msze i trwają przygotowania do grobu Chrystusa, gdzie zostanie złożony po rozebraniu.

W **Białą Sobotę** kościoły są dekorowane zielenią, aby zaznaczyć nadejście nowego życia, a młode dziewczyny ozdabiają się wiosennymi kwiatami, splatając je w wieńce i girlandy.

Na zewnątrz domów lub kościołów przygotowuje się baranka wielkanocnego i robi się hałas, aby odpędzić złe duchy. O północy gasi się światła i ludzie przynoszą z kościoła do domu **pobłogosławione światło**. Mówi się, że przez 40 dni po zmartwychwstaniu Chrystus chodzi wśród ludzi i rozdaje radość. Jest to czas, kiedy ludzie zaczynają się cieszyć i znów tańczyć.

Na Wielkanoc Grecy jedzą pieczoną jagnięcinę i zupę Majiritsu z jagnięcych wnętrzności. **Na czerwono farbują tylko jajka** jako symbol krwi Chrystusa. W sobotni wieczór zamieniają je i stukają o siebie czubkami jaj. Kto nie rozbije jajka, może wypowiedzieć życzenie i będzie miał szczęście przez cały rok.

W kraju, w którym ponad 90 procent populacji jest religijna, Wielkanoc jest **znacznie bardziej uduchowiona** niż u nas. Przez tydzień codziennie odbywają się msze święte. W piątek Ciało Chrystusa jest symbolicznie wynoszone z kościoła, światła wokół kościoła są obłożone czarnym materiałem, dzwony biją żałobnie. W procesji są też osoby w żałobie. Ukrzyżowanie Jezusa Chrystusa jest co roku upamiętniane przez tysiące ludzi krzyżami ozdobionymi kwiatami.

Podobnie jak u nas w Grecji, tradycja jest taka, że na Wielkanoc każdy powinien założyć coś nowego. Dla dzieci oznacza to zazwyczaj nowe buty i obowiązkowe świeczki wielkanocne. Jednak również w Grecji obchody Wielkanocy stają się coraz bardziej komercyjne i powszechne jest teraz wręczanie wystawnych prezentów, podobnie jak w przypadku Bożego Narodzenia.

► **Różne części Grecji zachowują różne zwyczaje wielkanocne:**

- Na **Cyprze** w Wielkanoc i Poniedziałek Wielkanocny rodziny zbierają się na obiad na zewnątrz w pobliżu kościoła.
- Na **Santorini** tradycyjnie obchodzą sobotę Łazarza. Na głównym placu wznosi się ogromny krzyż przypominający główny maszt statku, który pokryty jest rozmarynem (lokalna nazwa rozmarynu to "alisari").
- Na **Zakynthos** wyrzucają przez okna dzbany z wodą, podobna tradycja istnieje na Korfu. Tam w południe w Białą Sobotę wszyscy czekają na sygnał dzwonów kościelnych, a następnie zaczynają wyrzucać na ulice gliniane amfory lub dzbany pełne wody. Rozbijanie słoików to starożytna tradycja we wschodnim regionie Morza Śródziemnego, która odnosi się do śmierci i odrodzenia, odrodzenia siły natury.
- Na wyspach **Folegandros** i **Paros** w stolicy odbywa się wielka procesja z ikoną Matki Boskiej. Członkowie procesji są oczywiście częstowani słodyczami i filiżanką raki, a kiedy procesja dociera do starej części Kastro, ikona jest witana gromkimi fajerwerkami.
- Na wyspie **Chios**, w miejscowości Vrontados, trwa "Ruketopolemos" czyli wojna raketowa. Zmartwychwstanie świętują wielką bitwą w stylu wojny z osmańskimi najeźdźcami. Dwa kościoły Agios Markos i Panagia Erithiani są w tym dniu jak rywale. Przy budynku każdego z kościołów gromadzi się swoista bateria artyleryjska, która próbuje trafić w dach konkurencyjnego kościoła. Amunicja to domowej roboty rakiety wykonane z prochu. Absolutne piekło trwa przez dwadzieścia minut. Tradycja ta jest tak niebezpieczna, że w ciągu lat jej przestrzegania wiele osób zostało rannych. Właściciele domów stojących w zasięgu ostrzału pokrywają dachy i balkony swoich mieszkań drucianą siatką, aby zapobiec ich całkowitemu zniszczeniu.
- Na wyspie **Syros**, w stolicy Ermoupolis, katolicy i prawosławni mogą wspólnie obchodzić Wielkanoc, gdyż mają na to specjalne pozwolenie Watykanu. To niezwykle imponujące miasto rozciąga się na dwóch stromych wzgórzach, z których jedno zdominowane jest przez cerkiew i zamieszkałe przez prawosławnych, drugie wzgórze zajmuje kościół katolicki i na tych zboczach mieszkają katolicy. Wspólna koegzystencja bez żadnych problemów. W Wielki Piątek wszyscy spotykają się na głównym placu i tam następuje wspólne radosne świętowanie Wielkanocy.

► **Święta w Grecji**

► **1. 1. Nowy Rok i święto Ágios Vassélis (lub św. Wasyla)**

Jako początek, spojrzenie w przyszłość, reprezentuje zasadę odbudowy, ustanowienia porządku i dobrych stosunków. Dlatego ludzie wymieniają się ze sobą prezentami i życzeniami: mężczyźni i kobiety, rodzice i dzieci, rodzice chrzestni i chrześniacy. Ale Nowy Rok to także czas dobrych uczynków, prób pomocy biednym, chorym i sierotom. Dzieci chodzą po domach, śpiewając (podobnie jak nasze kolędy) i bijąc przy tym domową zieloną różdżką. Chodzą też po wodę święconą. Nieznajomych obdarowuje się gałązką bazylii.

► **6. 1. Święto Trzech Króli - Epifania (Trzech Króli)**

Celebracja chrztu Chrystusa w rzece Jordan. Do wody - morza, rzeki czy jeziora - wrzucany jest krzyż, a młodzi chłopcy mają za zadanie wskoczyć, wyłowić go i przynieść z powrotem. Chrzt Chrystusa rozpoczyna nowy rok dla prawosławnych chrześcijan, bicie dzwonów ma wypędzić złe duchy z powrotem do podziemi. Rodzice chrzestni dają prezenty swoim chrześniakom.

► **7. 1. Jan Chrzciel**

Święto religijne i obchody rocznicy dnia przyłączenia archipelagu Dodekanezu do Grecji (1948).

► **30. 1. Trion Hierarchon**

Każde miasto ma swojego patrona, a w dniu święta patrona uczniowie i studenci w danym mieście lub dzielnicy mają dzień wolny od pracy.

► **14. 2. Walentynki**

Miłość ma swoje korzenie w Grecji od czasów starożytnych... Grecja to kraina bogini Afrodyty - bogini miłości, pożądania i piękna. Walentynki uważane są w Grecji za dzień przebaczenia i zapomnienia o tym, co złe. Jest to dzień, w którym świętuje się ślub Hery i boga Zeusa. Na podstawie tego mitu Grecy zaczęli obchodzić dzień św. Walentego w wielkim uniesieniu. W mitologii greckiej Zeus jest bardziej znany ze swoich niewierności, choć Grecy czczą związek swojego boga i bogini. Tradycja Walentynek nie różni się od innych krajów - kobiety zazwyczaj otrzymują kwiaty, czekoladki, misie, perfumy, pierścionki lub biżuterię. Mężczyźni wolą prezenty, które są przydatne. Młodzi mężczyźni uważają ten dzień za idealny na oświadczenia dla swojej partnerki.

▶ **25. 3. Święto Niepodległości Grecji i Święto Zwiastowania Pańskiego**

W tym dniu w 1821 roku rozpoczęła się walka narodowyzwoleńcza przeciwko panowaniu tureckiemu.

▶ **1. 5. Święto Pracy i Festiwal Wiosny**

Wszystkie drzwi wejściowe ozdobione są świeżo zerwanymi kwiatami.

▶ **21. 5. Święto Konstantyna Wielkiego i jego matki Heleny**

Konstantyn wprowadził chrześcijaństwo, a Helena odkryła krzyż Chrystusa. W tym dniu ludzie chodzą po rozżarzonych węglach i tańczą z ikonami Konstantyna i Heleny.

▶ **25. 5. Dzień Joński**

Obchody rocznicy przyłączenia Wysp Jońskich do Grecji (1864).

▶ **30. 6. Święto Świętych Apostołów**

▶ **15. 8. Wniebowzięcie Najświętszej Maryi Panny**

Najważniejsze i najpopularniejsze greckie święto. Przygotowania do wieczornych obchodów trwają cały dzień, a miasta udekorowane są girlandami flag i wieńcami. Po południu rozpoczyna się procesja religijna, w której uczestniczy większość mieszczan. Na początku księża idą niosąc nosze z ikoną lub figurą Matki Bożej, udekorowane kwiatami i wieńcami. Po bokach młodzi chłopcy i dziewczęta niosą monstrancje. Za nimi idą przywódcy wspólnoty, a potem długi tłum ludzi. W każdym kościele prowadzona jest modlitwa, lub chrzest dzieci z sąsiedztwa. Na koniec wszyscy udają się na główny plac, gdzie odbywa się wielka uczta z fajerwerkami, baraniną i tańcami. Każdy jest mile widziany, a ceny potraw są symboliczne.

▶ **14. 9. Święto Znalezienia Prawdziwego Krzyża**

Święto upamiętniające odnalezienie Krzyża Świętego. Według legendy znaleziono dwa krzyże. Mieszkańcy wsi nie zastanawiali się długo i zanieśli jeden z krzyży do miejscowego kościoła. Zaczęły się jednak dziać złe rzeczy. Pewna kobieta chorowała od dłuższego czasu i postanowiła pójść do kościoła, aby prosić Chrystusa o pomoc. Kiedy jednak dotknęła krzyża, poczuła się tylko gorzej. Przypomniała sobie o drugim krzyżu i poszła do niego. Gdy jej dotknęła, została uzdrowiona. W ten sposób odnaleziono prawdziwy krzyż. Na cześć tego wydarzenia zapalane są świece, a ludzie kąpią się w rzekach lub morzu, gdzie całują swoje amulety i krzyże.

▶ **27. 10. Dzień Flagi Narodowej**

Obecna flaga została przyjęta w 1822 roku, aby symbolizować mądrość Bożą, wolność i kraj. Składa się z 9 niebiesko-białych pasów i białego krzyża w niebieskim polu w lewym górnym rogu.

▶ **28. 10. Dzień Ochi (Dzień Słońca)**

W tym dniu wszyscy Grecy obchodzą rocznicę odrzucenia włoskiego ultimatum w 1941 roku. Premier Metaxas postanowił wówczas, bez uprzedniej zgody rządu greckiego, odrzucić prośbę Mussoliniego o zgodę na wkroczenie wojsk włoskich na terytorium Grecji. To oznaczało początek walki Grecji z okupacją.

▶ **8. 11. Archaniołowie Michał i Gabriel**

W tym dniu w Grecji obchodzone jest święto archaniołów Michała i Gabriela. Grecy kochają ich i ufają im, gdyż wielokrotnie pomagali im w trudnych chwilach. Jednocześnie obawia się ich, bo to archanioły, które zabierają dusze. W dniu ich święta archanioł Michał spisuje wszystkie, które zabierze w nadchodzącym roku. Jest takie powiedzenie: Pojawił się przede mną jako archanioł Michał (jak Ponury Żniwiarz lub grecki Charos). Na przykład w niektórych wioskach w Tracji ludzie nie zostawiają w tym dniu butów przed drzwiami, jak to jest w zwyczaju, ale wkładają je do środka, aby Archanioł Michał ich nie zobaczył, zapamiętał i wpisał na swoją listę. Archanioł Michał też ma dobre cechy. Jest patronem greckich sił powietrznych, a na wyspie Symi uważany jest za patrona żeglarzy. Mówi się, że jeśli na kartce papieru napiszesz lokalizację poświęconego mu klasztoru, włożysz ją do butelki i wrzucisz do morza, to zawsze wypłynie w pobliżu klasztoru.

▶ **6. 12. Święty Mikołaj**

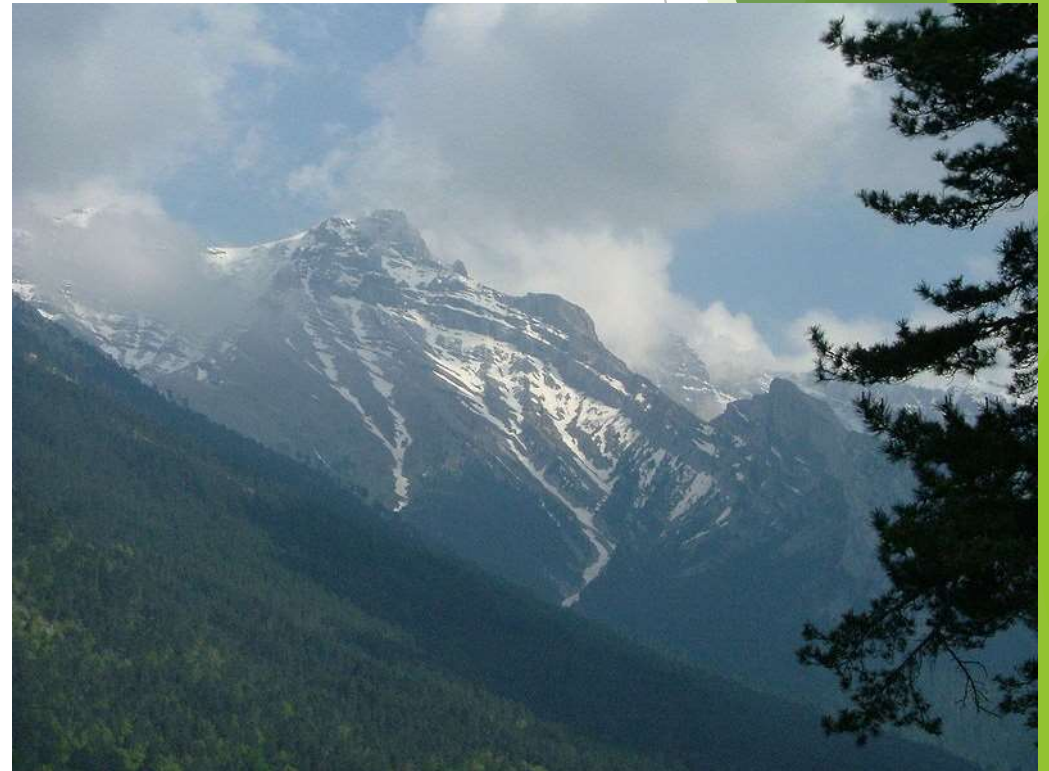
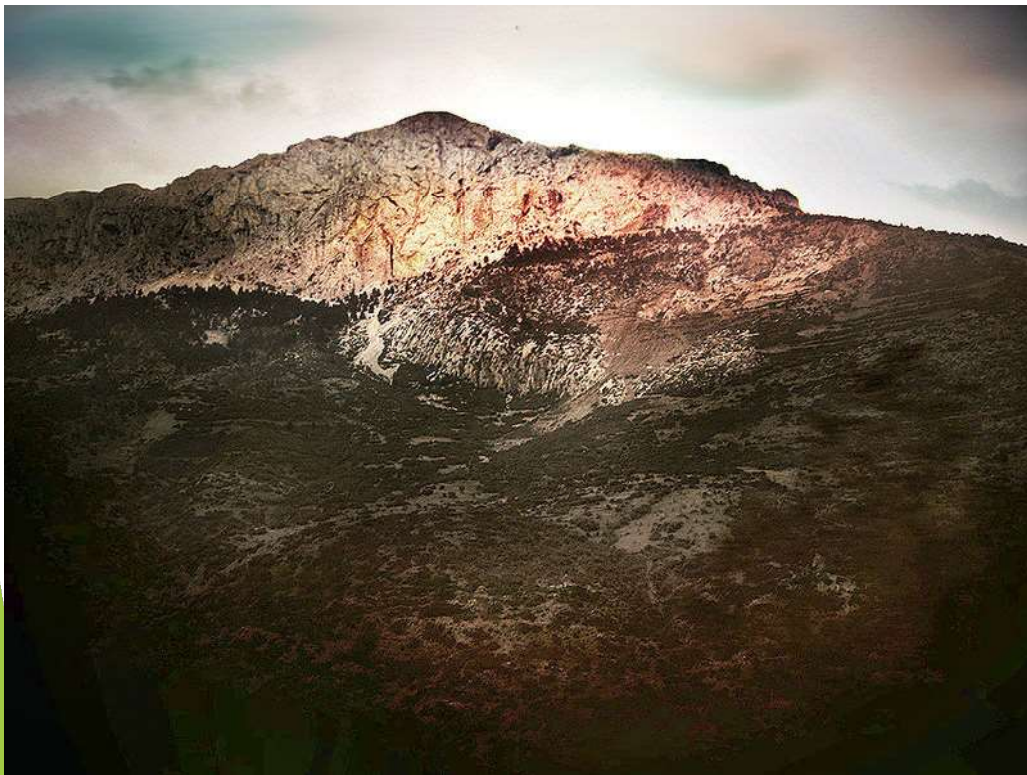
W Grecji jest patronem żeglarzy. Lud wrzuca do morza chatę (kaszę), aby nakarmić tych, którzy zginęli w morzu.

▶ **31. 12. Silvester**

Specjalnym daniem w tym dniu jest tzw. Vasilopita z pieczoną monetą. Kto go znajdzie, będzie miał szczęście w następnym roku.

- ▶ Obchody Bożego Narodzenia w Grecji rozpoczynają się z 40-dniowym wyprzedzeniem. W tym czasie w Grecji powszechnie spożywa się specjalny rodzaj chleba zwany Christopsomo, tłumaczony jako chleb Boży. W Wigilię dzieci chodzą od domu do domu składając sobie dobre życzenia i śpiewając **święteczną piosenkę w Grecji zwaną Kalanda**. Towarzyszą swojemu śpiewaniu grając na metalowych trójkątach i bębnach. Za życzenia mali kolędnicy otrzymują drobne nagrody, np. cukierki lub kawałki suszonych owoców. Jeszcze kilkadziesiąt lat temu pojęcie choinki było w Grecji nieznane. Dziś jednak dekorowanie drzewka jest powszechną praktyką, a Ateny mogą pochwalić się jedną z największych na świecie choinek na świeżym powietrzu. Składa się z tysięcy świateł, połączonych kablami, które pokrywają szczyt wysokiej ateńskiej wieży.
- ▶ Grecy pieką **Kourabiedes** (lekkie maślane ciasteczka, zwykle ozdobione migdałami) oraz **Melomakarona** (deser w kształcie jajka, którego głównymi składnikami są mąka, oliwa z oliwek i miód) i po prostu cieszą się świętami. Restauracje, firmy, biura i inne budynki administracyjne są w tym czasie zamknięte. Typową potrawą świąteczną jest **święty chleb Christopsomo**. Chleb ten jest elementem każdego nakrycia stołu. Występuje w różnych kształtach i jest ozdobiony wszelkiego rodzaju ornamentami, zwykle przywołującymi zawody członków rodziny.
- ▶ Choinka nie jest w Grecji tak powszechna jak u nas. W większości domów na stole siedzi płytka drewniana misa z kawałkami sznurka wokół brzegów i **pędem bazylii owiniętym wokół drewnianego krzyża**. Tylko niewielka ilość wody w misce pozwoli utrzymać bazylię przy życiu. Następnie raz dziennie matka (lub inny członek rodziny) obchodzi dom, zanurza bazylię i krzyż w wodzie święconej i poświęca nimi każde pomieszczenie. Ten rytuał ma chronić dom przed Kalikantzarami. Są to złe orki/diabły, które podobno powodują różne nieszczęścia w domu, jak np. kwaśne mleko, gaszenie ognia itp.
- ▶ Rodziny spotykają się, by grać w gry planszowe. 1 stycznia do wszystkich misek i pojemników z wodą w całym domu wlewa się wodę święconą św. Wasila.

Ponad 80% powierzchni kraju zajmują góry, często wysokie na ponad 2 tys. metrów. Najwyższym szczytem jest *Mitikas* - 2.917 m n.p.m, leżący w rozległym masywie Olimpu. Grecja ma dwa czynne wulkany - *Kameni* na wyspie Thira (Santoryn) oraz *Stefanos* na wyspie Nisyros - na oba można wejść. Ewenementem greckich gór jest niedalekie położenie od morza - często to tylko kilka kilometrów. Turyści potrafią więc zjechać na nartach z *Parnasu* (2.457 m) i jeszcze tego samego dnia kąpać się w ciepłych wodach Zatoki Korynckiej.

Grecja jest jednym z **największych na świecie producentów marmuru** (9% światowej produkcji). Jest to marmur wysokiej jakości i występujący w różnych zabarwieniach. Duża część idzie na eksport, ale wiele zostaje - jest to **najpopularniejszy materiał wykończeniowy w budownictwie** - marmurowe schody, posadzki, ściany czy balustrady są na porządku dziennym - nie tylko w budynkach publicznych czy hotelach, ale też często w zwykłych domach.

W Grecji znajduje się **najwięcej muzeów archeologicznych na świecie**. Biorąc pod uwagę bogatą historię i kulturę tego kraju, nie powinno to nikogo dziwić. Najpopularniejszym z nich jest nowoczesne [Nowe Muzeum Akropolu](#) w Atenach. Muzeum jest laureatem kilku nagród, ustanowiło też rekord odwiedzin w ciągu dwóch pierwszych miesięcy swojego funkcjonowania - odwiedziło je wówczas ponad pół miliona osób ze 180 krajów. Praktycznie w stolicy każdej wyspy i w wielu innych miejscowościach leżących w pobliżu terenów wykopaliskowych, znajdują się mniejsze lub większe muzea archeologiczne.

Taniec

Turyści najbardziej znają *Sirtaki* (lub *Syrtaki*) - popularny „Taniec Zorby”, albo krócej: „Zorba”. Różni się on bardzo od większości innych, które tańczy się w kole, trzymając za ręce. Tu kilku mężczyzn (przeważnie) tańczy w jednej linii kładąc dłonie na ramionach sąsiada. I zamiast podskakiwania „szurają” nogami.

Innym nietypowym tańcem jest wywodzący się z Cypru *zeibekiko* - tańczony (celebrowany) przez jedną osobę (głównie mężczyznę), z dużą dozą improwizacji. Zeibekiko to jeden z najbardziej charakterystycznych greckich tańców dawniej wykonywany tylko przez mężczyzn, dzisiaj tańczą go też kobiety. Wykonywane figury i elektryzująca muzyka sprawiają, że nie da się tego zapomnieć. Sam taniec ma wyrażać jedność ducha z ciałem. Nie ma tu określonych ściśle kroków ale są właśnie figury, dzięki którym można wyrazić swoje emocje i zatracić się w muzyce. Zazwyczaj tańczy jedna osoba a pozostali ustawiają się dookoła lub przyklękują na jednym kolanie i klaszczą w rytm muzyki. Zakłócenie tego tańca jest odbierane jako brak szacunku do tancerza.

Słowa, powiedzenia pochodzenia greckiego

- ▶ Mimesis - naśladowanie natury w malarstwie
- ▶ **techne** (gr. 'sztuka') Grecy określali każdy wytwór, który wymagał specjalnych umiejętności
- theatron**, czyli widownia
- ▶ uroczysta powaga kryjąca emocje, którą Grecy określali pojęciem **etos** (gr. ēthos 'ład', 'porządek')
- ▶ **patos** (gr. *pathos* 'cierpienie', 'namiętność') ukazywania gwałtownych
- ▶ przeżyć i wielkich namiętności.
- ▶ **malarstwo sceniczne** (gr. *skēnographía*)
- ▶ **modelunek światłocieniowy** (gr. *skiagraphía*),
- ▶ Filozofia - umiłowanie mądrości
- ▶ Tyrania
- ▶ Apostazja - gr. bunt, porzucenie wiary religijnej

Spartańskie warunki

Drakońskie prawo

Udawać Greka

Ewangelia - dobra nowina

Periodyzacja - bieg czasu

Eutanazja - dobra śmierć

Hipodrom - koń + droga, miejsce odbywani się wyścigów, pokazów konnych

Filologia - miłośnik naukowej dyskusji (Platon)

biologia (z gr. bios) - życie i (logos) - słowo, nauka)

charakter-(gr. charakter- piętno, cecha)

Demokracja

telefon (tile - daleko, odległość + foni - głos),

polityka (polis - państwo-miasto),

apokalipsa (apokalipsi - objawienie, odkrycie, /kalypto/ - odkrywać, przedrostek /apo-/ sugeruje czynność odwrotną),

muzeum (musijon/: w mitologii: świątynia Muz, patronek sztuki),

biblioteka (/wiwliothiki/, /wiwlijo/ - książka + - pokrowiec, skrzynka)

fotografia (/fos/ - światło +/grafo/ - pisać)

Każde słowo pochodzi z greki

Po grecku...

- Cześć (do znajomych) – Γεια σου [*ja su*]
- Dzień dobry (do południa) – καλημέρα [*kalimera*]
- Dzień dobry/Dobry wieczór (od godz. 12.00) – καλησπέρα [*kalispera*]
- Dobranoc – καληνύχτα [*kalinichta*]
- Do widzenia – γεια σας [*ja sas*]
- Tak – Ναι [*ne*]
- Nie – Όχι [*ohi*]
- Proszę (prosząc o coś) – παρακαλώ [*parakalo*]
- Proszę (podając coś) – ορίστε [*oriste*]
- Dziękuję – Ευχαριστώ [*efharisto*]
- Przepraszam – συγγνώμη [*signomi*]
- Dobrze – Εντάξει [*entaksi*]
- Jak się masz? – τι κάνεις [*ti kanis*]
- Jak masz na imię? – Πώς σε λένε? [*pos se lene*]
- Mam na imię Agata – Με λένε [*me lene*]
- Jestem z Polski – Είμαι από την Πολωνία [*ime apo tin polonija*]
- Czy mówisz po angielsku? – Μιλάς Αγγλικά? [*milas agglika*]
- Nie rozumiem – Δεν καταλαβαίνω [*den katalaweno*]
- Nie wiem – δεν ξέρω [*den ksero*]

1. Κρασί (krasi) - wino
2. Μπύρα (bira) - piwo
3. Νερό (nero) - woda
4. Κρέας (kreas) - mięso
5. Ψάρι (psari) - ryba
6. Πόσο κοστίζει αυτό; (Poso kostizei afto?) - Ile to kosztuje?
7. Αποδείξεις (apodeixis) - paragon
8. Μετρητά (metrita) - gotówka
9. Έχω χάσει το κλειδί μου (Echo hasei to kleidi mou) - Zgubiłem mój klucz

- jeden – ένα [ena]
- dwa – δυο [dio]
- trzy – τρία [tria]
- cztery – τέσσερα [tesera]
- pięć – πέντε [pende]
- sześć – έξι [eksi]
- siedem – επτά [epta]
- osiem – οκτώ [okto]
- dziewięć – εννέα [enea]
- dziesięć – δέκα [deka]
- jedenaście – έντεκα [endeka]
- dwanaście – δώδεκα [dodeka]
- trzynaście – δεκατρία [dekatria]
- czternaście – δεκατέσσερα [dekatesera]
- piętnaście – δεκαπέντε [dekapende]
- szesnaście – δεκαέξι [dekaeksi]
- siedemnaście – δεκαεπτά [dekaepta]
- osiemnaście – δεκαοχτώ [dekaochto]
- dziewiętnaście – δεκαεννέα [dekaenea]
- dwadzieścia – είκοσι [ikosi]
- pięćdziesiąt – πενήντα [peninda]
- sto – εκατό [ekato]
- tysiąc – χίλια [chilia]

- Która jest godzina? – τι ώρα είναι [*ti ora ine*]
- wczoraj – χτες [*chtes*]
- dzisiaj – σήμερα [*simera*]
- jutro – αύριο [*awrio*]
- poniedziałek – Δευτέρα [*dewtera*]
- wtorek – Τρίτη [*triti*]
- środa – Τετάρτη [*tetarti*]
- czwartek – Πέμπτη [*pempti*]
- piątek – Παρασκευή [*paraskewi*]
- sobota – Σάββατο [*sawato*]
- niedziela – Κυριακή [*kiriaki*]

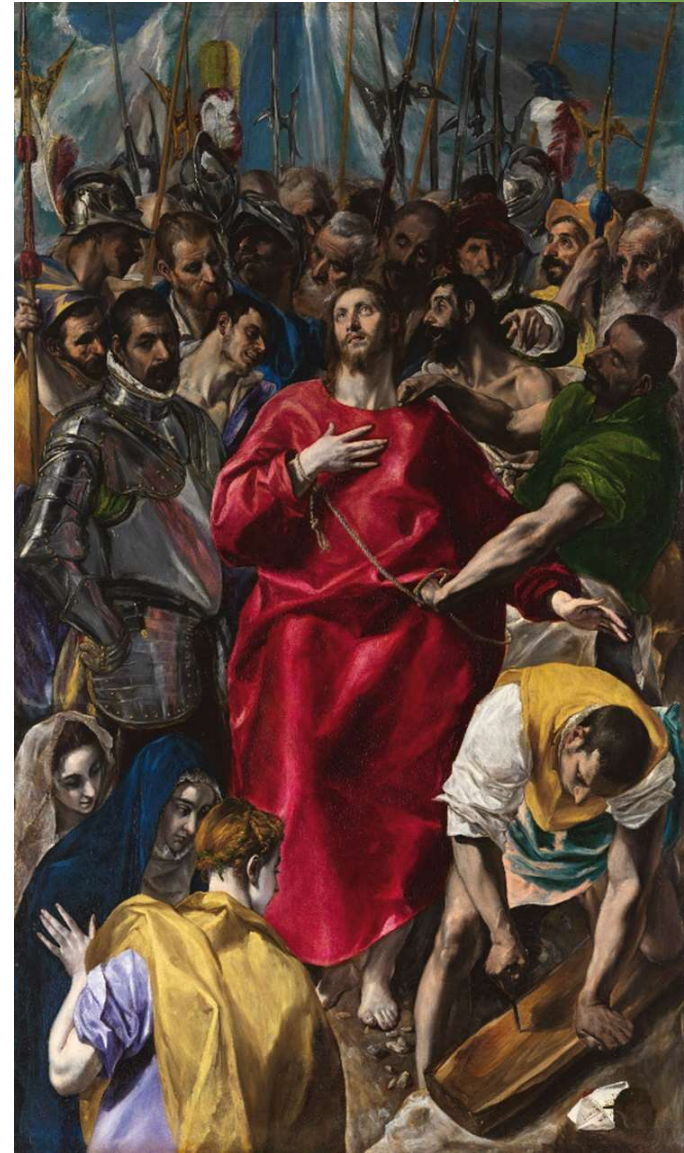
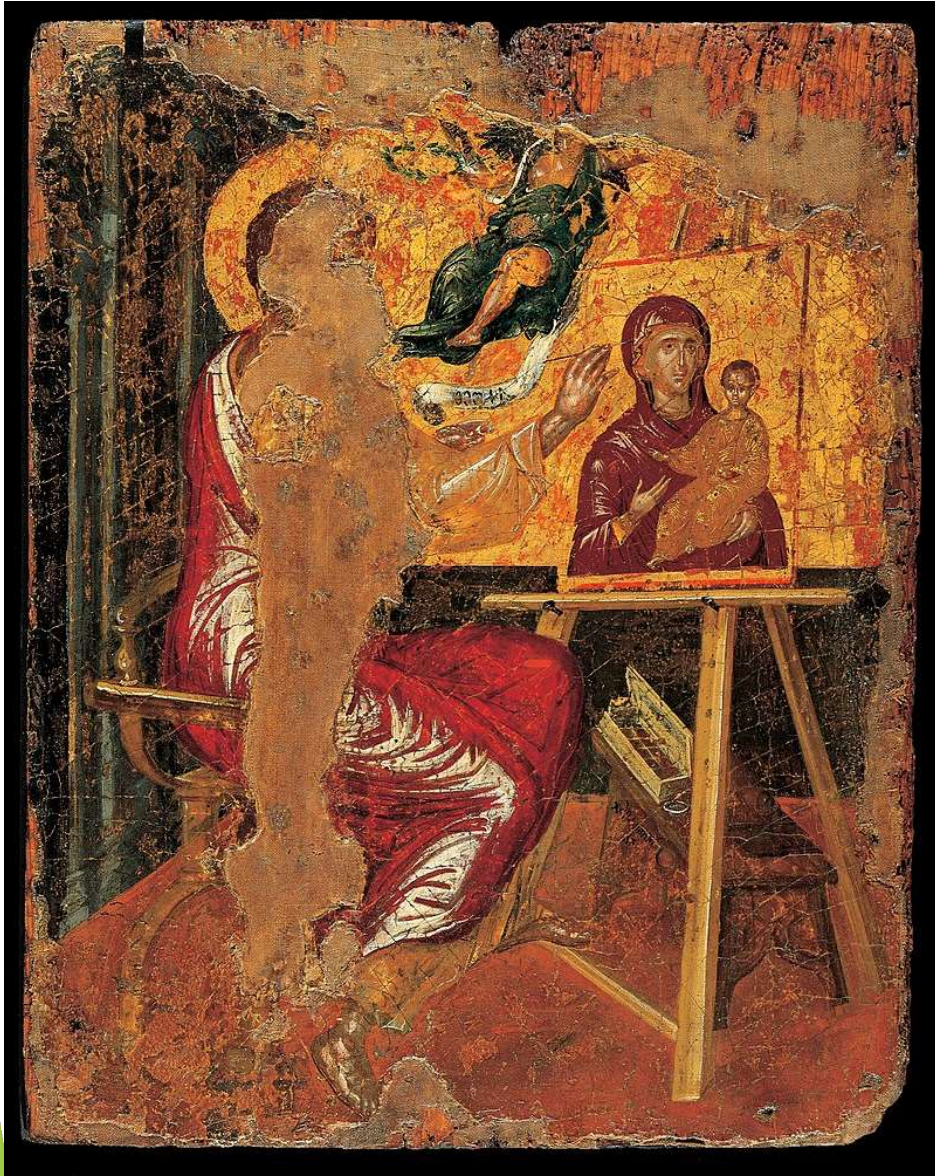

El Greco 1541 - 1614

El Greco, a właściwie Dhiminikos Theotokopulos urodził się w 1541 roku w Iraklionie na Krecie.

Przebywając na wyspie, w początkowym okresie swej twórczości malował ikony. W 1568 roku wyjechał do Wenecji, gdzie prawdopodobnie przebywał w pracowni Tycjana, Tintoretta, w których najbardziej zachwycił go ich kolor. Od 1570 roku El Greco przebywał na dworze kardynała Alessandro Farnese w Rzymie. Tam zetknął się z twórczością Rafaela Santi i Michała Anioła. Do ich twórczości ustosunkował się krytycznie. Zarzucał im przywiązywanie zbyt dużej wagi do rysunku, a zmniejszenie roli koloru. Wskutek konfliktu z Georgio Vasarim zdecydował się opuścić Rzym w 1577 roku. Wyjechał i osiadł w Toledo. Tworzył przede wszystkim na zamówienie kościoła katolickiego. Jego ukochaną była Joerónima de las Cuevas, z którą miał syna Jorge Manuela. Jego syn również został malarzem i chociaż pozostawał on pod wpływem ojca, to nigdy nie dorównał mu talentem. El Greco zmarł 7 kwietnia 1614 roku w Toledo. Sposób w jaki malował: swobodna forma, rysunek i kolor miały znaczący wpływ na wielkich artystów.

Thanatos (Tanatos) to w mitologii greckiej uosobienie Śmierci i bliźniaczy brat Hypnosa - Snu.
Jacek Malczewski, cykl Thanatos, 1898

- ▶ Jedną z ciekawych pamiątek, które można przywieźć z wakacji w Grecji jest "matóchandro". Jest to symbol "niebieskiego oka", którego funkcją jest ochrona jego właściciela przed złymi mocami.
- ▶ Ludzie wierzą w moc niebieskiego oka nie tylko w Grecji, ale także w **Bułgarii, Egipcie, na Cyprze** itd. Ale jest to bardzo rozpowszechnione zwłaszcza w **Turcji**. Tam nazywa się go "nazar" lub nawet "nazar boncuğu" ("nazar" pochodzi od arabskiego słowa oznaczającego "wygląd", a "boncuğu" od tureckiego słowa oznaczającego "koralik").

Najświetniejsze filmy nagrywane w Grecji

- ▶ **Mandolina kapitana Corelli'ego (Captain Corelli's Mandolin)**
Ten romantyczny, wojenny dramat o miłości dwojga młodych ludzi rozgrywa się na tle II wojny światowej i został **nakręcony na pięknej greckiej wyspie Kefalonii**. Film powstał na podstawie książki Louise de Bernieres z 2001 roku, a w rolach głównych kochanków występują **Nicolas Cage i Penélope Cruz**.
- ▶ **Greki Zorba (Zorba the Greek)**
Film powstał w **1964 roku na greckiej wyspie Kreta** i został oparty na powieści o tym samym tytule **autorstwa greckiego pisarza Nikosa Kazantzakisa**. Prawdziwym wzorem dla postaci Alexisa Zorby był grecki górnik Yorgu Zorbas. Wspaniale **sportretował go w filmie znakomity amerykański aktor Anthony Quinn**. Ostatnia scena filmu, w której Anthony Quinn tańczy swój **słynny taniec "sirtaki"**, została nakręcona na kretańskiej plaży Stavros. Sporo materiału filmowego nakręcono także w kretańskiej wiosce Kokkino Chorio, a w filmie wystąpiło także wielu lokalnych mieszkańców.
- ▶ **Działa z Navarone (The Guns of Navarone)**
Akcja filmu rozgrywa się w **1943 roku, kiedy to wojska niemieckie systematycznie posuwają się przez Europę** i zajęły już większość Grecji i greckich wysp. Jedynymi wyjątkami są wyspy Kreta i Kheros (Chrenos). I właśnie na małej wyspie Kheros schroniła się grupa dwóch tysięcy wyczerpanych brytyjskich żołnierzy, ale nie mogą iść dalej, bo **jedyna droga morska jest strzeżona przez dwa wielkie, sterowane radarem niemieckie działa stacjonujące na wyspie Navarone**. Grupa sześciu sabotażystów zostaje więc wysłana z niebezpieczną misją **zniszczenia niemieckich dział na miejscu**. Film powstał w 1961 roku i zdobył wiele znaczących nagród. Występują w nim **Gregory Peck (kapitan Mallory), David Niven (kapral Miller) i Anthony Quinn (Andrea the Greek)**. **Filmowanie odbywało się na wyspie Rodos**.
- ▶ **Mamma Mia!**
Mamma Mia! to **filmowa adaptacja oryginalnego musicalu**, który został przedstawiony publiczności w 1999 roku i od tego czasu obejrzała go niesamowita liczba widzów. Adaptacja filmowa powstała w 2008 roku i występują w niej **Meryl Streep (matka Donna)**, Amanda Seyfried (młoda Sophie) oraz **trzej "ojcowie" Pierce Brosnan, Colin Firth i Stellan Skarsgard**. Większość materiału filmowego została nakręcona **na greckiej wyspie Skopelos, ale kręcono go również na wyspie Skiathos oraz na kontynencie greckim** (np. słynna scena tańczących i śpiewających kobiet na molo została nakręcona na półwyspie Pelion).